

Bojanovská, Tereza

Sociolingvistický kontext činnosti Jana Husa : (analýza filmové adaptace Jan Hus podle stejnojmenného románu a scénáře Evy Kantůrkové)

Opera Slavica. 2024, vol. 34, iss. 2, pp. 179-198

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2024-2-14>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.81664>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 07. 03. 2025

Version: 20250223

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Sociolingvistický kontext činnosti Jana Husa (analýza filmové adaptace *Jan Hus* podle stejnojmenného románu a scénáře Evy Kantůrkové)¹

Tereza Bojanovská
(Brno, Česko)

Osobnost Jana Husa zaujímá důležité místo nejen v české, ale i evropské historii. Jeho životu a skutkům se věnovalo a dosud věnuje mnoho badatelů, mezi něž patří doc. Jiří Kejř – český právní historik, prof. František Šmahel – český historik a medievista, či spisovatelka, scénáristka a novinářka Mgr. Eva Kantůrková. Byla to právě Eva Kantůrková, která v 80. letech minulého století napsala román *Jan Hus: příspěvek národní identitě*. Vzhledem k tomu, že autorka podepsala Chartu 77, jíž byla i mluvčí, angažovala se v disidentu a aktivně se podílela na vzniku Občanského fóra², její román vyšel r. 1986 v samizdatu. Až později byl publikován r. 1991 v nakladatelství Melantrich, v r. 2000 v nakladatelství Hynek a v r. 2008 v nakladatelství Ideál.

Román se stal předlohou pro vznik scénáře filmové adaptace *Jan Hus*. Nejednalo se ale o první filmové zpracování životních osudů Mistra Jana. K jeho životnímu příběhu se odedávna vraceli autoři literárních textů a později i filmových zpracování. Do roku 2015, kdy se na televizních obrazovkách objevilo nové třídílné filmové zpracování osudu tohoto významného reformátora, bylo vytvořeno několik dokumentárních filmů i uměleckých filmových zpracování o Janu Husovi, mezi které patří dodnes známý projekt Otakara Vávry z roku 1954.³ Nejednalo se o shodu náhod, že nová filmová série

- 1 Tento příspěvek je upravenou a rozšířenou verzí studie BOJANOVS'KA, T.: Sociolinhvistyčnyj kontekst dijálnosti Jana Husa (analiz fil'mu «Jan Hus», ekranizacijji odnojmennogo romanu Evy Kanturkovoji). V: *Materiály Ľ miznarodnoji molodižnoji konferenciji «Platon meni druh, ale istyna dorozča»: teoretyko-praktyčny ta metodolohičny aspekty rozvytku sučasnych humanitarnych nauk*. Černivci: Černivec'kyj nacional'nyj univěrsytet im. Jurija Fed'kovyča, 2024, c. 187–191. ISBN 978-966-423-859-2.
- 2 Eva Kantůrková. In: *Antologie textů z disidentu a exilu (1969–1989)*. [online]. Dostupné z: <http://www.disent.usd.cas.cz/rejstrik-autoru/kanturkova-eva/>. [cit. 15. 5. 2024].
- 3 *Jan Hus* [film]. Režie Otakar Vávra. Československo: Československý státní film, 1954. Národní filmový archiv. [online]. Dostupné z: <https://nfa.cz/cs/25469-jan-hus>. [cit. 15. 5. 2024].

vyšla právě v roce 2015. Český národ si v tomto roce připomínal 600 let od Mistrova upálení. Jeden z největších projektů České televize si kladl za cíl důstojnou oslavu historické osobnosti světového významu. Scénář k novému zpracování napsala již zmiňovaná autorka a historička Eva Kantůrková, která se životu betlémského kazatele věnovala mnoho let. O propracovanosti a historické přesnosti scénáře svědčí i použití citací z Mistrových dopisů, které psal po cestě na koncil a pak z kostnického vězení. Viz příloha.

Autorka scénáře Mistra Jana pojímá nejen jako církevního reformátora, ale snaží se vykreslit jeho osobnost. V dané filmové sérii je důraz kladen na více rovin Husova života, nejen na jeho církevní činnost, ačkoliv ta zaujímala největší část jeho života.

Věnujeme-li se tematice života a skutků Mistra Jana Husa, je pro pochopení celkového kontextu jeho činnosti a správné uchopení tématu z hlediska sociolingvistického zkoumání nutné si nejdříve uvědomit několik základních faktů, které nám zprostředkovávají historické prameny. Dataci Mistrova života ovšem komplikuje několik zásadních problémů. O dětství a mládí tohoto významného reformátora víme dodnes jen málo. Není nám známo přesné datum jeho narození, proto je chronologické mapování Mistrova života a jeho činnosti komplikovanější.⁴ Ani místo jeho narození není nad slunce jasným faktem, protože vesnic nesoucích název Husinec existovalo tehdy více. Odborná literatura nejčastěji uvádí a také obhazuje Husinec u Prachatic. Na toto místo odkazuje mj. zkoumání Husovy češtiny objevující se v jeho spisech, ve které lingvisté našli prvky tehdejší jihočeské jazykové variety.⁵ Vědci při popisech Mistrova životopisu pracují s různými teoriemi a výpočty na základě historicky přesně doložených dat o jeho životě. Čerpají přitom například z univerzitních matrik, kde je možné dohledat záznamy o tom, kdy Jan Hus z Husince složil bakalářskou zkoušku (1393), kdy a s kým se mohl setkat na půdě Karlovy univerzity, kdy začal kázat v Betlémské kapli (1402), kdy se stal mistrem čtvera svobodných umění (1396), kdy a koho zkoušel, anebo kdy získal titul *magister actu regens* – plnoprávného člena akademické obce s právem učit (1398).⁶

Cenné informace nám poskytují také Husovy dochované rekomendace a promoční projevy, jejichž čtení má nemalý význam pro celistvější poznání Husovy osobnosti; dokreslují mladého Husa před tím, než stanul v čele pražských reformních snah.⁷

Jde-li o chronologickou dataci Husova života, přehled profesní kariéry a také vývoj samé Mistrovny osobnosti, můžeme se jednoznačně opřít o dochované Husovy spisy, které psal latinsky a česky. Dodnes lingvisté pracují na překladech a prepisech

4 KANTŮRKOVÁ, E.: *Jan Hus*. Praha: Ideál, 2008.

5 ŠMAHEL, F.: *Jan Hus – život a dílo*. Praha: Argo, 2013, s. 15.

6 Tamtéž.

7 HUS, J. – NECHUTOVÁ, J. – KRMÍČKOVÁ, H. – MALÁ, J. – MAZALOVÁ, L. et al. *Mistr Jan Hus, učitel a kolega: promoční promluvy M. Jana Husa*. Brno: Masarykova univerzita, 2021, s. 17–32.

některých z nich do češtiny. Jedním z takových pracovišť je i Masarykova univerzita a její projekt *Magistri Iohannis Hus Opera omnia*⁸ při Výzkumném středisku pro dějiny střední Evropy. Husovy česky psané spisy byly již několikrát vydány knižně (např. *Drobné spisy české / České listy*)⁹. Jeho díla, ať už psaná latinsky nebo česky, se pro nás dnes stávají důležitou studnicí Mistrových filozofie. Většina spisů je věnována tematice teologie, výkladu Písma a poměrů v tehdejší církvi. Mistr Jan Hus se do dějin zapsal zejména svým bojem za pravdu Písma a odporem ke svatokupectví. Jako mluvčí univerzitních reformátorů a kazatel Betlémské kaple, která byla určena výhradně pro kázání v českém jazyce, psal filozoficky průbojné spisy v latině i češtině. Inspiroval se přitom spisy anglického filozofa Jana Viklefa a jeho názory na stav církve a její nutnou nápravu. Zásahem světské moci byl Mistr Jan obviněn z kacířství.¹⁰ Jeho osud byl definitivně zpečetěn koncilem v Kostnici (Konstanz), kde byl v letech 1414–1415 vězněn, odsouzen a 6. 7. 1415 upálen.¹¹

Jen těžko bychom v historických pramenech či filmových verzích našli zmínky věnované Husově sociolingvistické činnosti, a to proto, že s touto vědní disciplínou není dílo Jana Husa asociováno. Jeho skutky podniknuté s cílem podpory českého jazyka však vypovídají o dalším důležitém rozměru jeho práce. Ve filmové sérii *Jan Hus* je na pozadí historických událostí též ukázán Mistrův postoj k českému jazyku. Adaptace popisuje některé kroky, jež Jan Hus pro podporu češtiny podnikal. Tím se činnost Mistra Jana dostává do nového světla sociolingvistiky, poměrně mladého vědního oboru.

Velmi volně lze tuto lingvistickou disciplínu vymezit na základě předmětu jejího zkoumání, a tím je užívání jazyka ve vztahu ke společnosti. Jazyk je nástrojem porozumění a myšlení. Velcí lingvisté jej vždy chápali jako společenský jev, ať už jejich výchozí filozofické pozice byly jakékoliv. Jazyk chápeme nejen jako prostředek dorozumívání, ale jako aktivní a rovnoprávný činitel společenských procesů, zejména při přetváření individua ve společenského tvora, a je tedy nutné zvážit jeho úlohu při vytváření a činnosti společenských seskupení.¹² Zohlednění uvedených faktů a snaha o pochopení jazyka jako součásti společenské praxe daly vzniknout sociolingvistice, jejíž perspektiva, metody i cíle výzkumu se proměňují.¹³ Největším cílem, který si sociolingvistika klade, je prohloubit poznání o tom, co je jazyk a jak funguje – právě

8 *Magistri Iohannis Hus Opera omnia*. [online]. Dostupné z: <https://hus.phil.muni.cz/>. [cit. 15. 5. 2024].

9 HUS, J.: *Drobné spisy české / České listy*. Edice Česká knižnice. Brno: Host, 2019.

10 KLÁPŠTĚ, J. – ŠEDIVÝ, I. (eds): *Dějiny Česka. Dějiny států*. Praha: NLN, 2019, s. 75–76.

11 ŠMAHEL, F.: *Jan Hus – život a dílo*. Praha: Argo, 2013.

12 SKÁCEL, J.: *Funkce jazyka ve společnosti z hlediska sociolingvistiky*. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973.

13 CHROMÝ, J.: *Základy sociolingvistiky – učební materiál pro studenty oboru Český jazyk a literatura*. Praha: Karlova univerzita, 2014.

za využití poznatků, které je možno získat sledováním jazykové interakce mezi lidmi, v prostoru a čase.¹⁴

Pohledy zkoumání se mohou lišit na základě toho, zda k problematice přistupujeme směrem od jazyka (lingvisticky), anebo směrem od společnosti (sociologicky či sociálněpsychologicky)¹⁵. Vzhledem k tomu, že sociolingvistika představuje velmi široký obor, dělíme ji na řadu podoborů (analýza diskurzu, antropologická lingvistika, dialektologie, etnografie komunikace, kontaktní lingvistika aj.).¹⁶ V předkládaném textu je přístup k předmětu zkoumání zvolen směrem od společnosti, tedy sociálněpsychologický, a představuje makroskopický úhel pohledu na danou tematiku. Pohlížíme tedy na jazykovou situaci v rámci státního celku. Rozbor tématu není založen na základě určených praktických požadavků, jedná se tedy o teoreticky orientovaný přístup.¹⁷ V případě uchopení tématu činnosti Jana Husa jako sociolingvistického problému se jedná o mezioborové zkoumání – kombinaci historie, sociolingvistiky, a zejména pak jejího podoboru sociologie jazyka, která se soustředí na otázky vztahu jazyka a společnosti, věnuje se koexistenci dvou a více jazyků na jednom území.¹⁸ Vztah mezi sociolingvistikou a sociologií jazyka lze vymezit funkcemi, které studium jazyka v dané disciplíně plní, spíše než specifickým předmětem. Smyslem studia jazykových fenoménů v sociolingvistice je lépe porozumět jazyku. Oproti tomu základní funkcí sociologie jazyka je lepší porozumění sociálním jevům, jejichž povaha a vývoj jsou jazykem ovlivněny. Podle metaforického vyjádření P. P. Giglioliho je sociologie nelingvistickou sociolingvistikou.¹⁹

Z hlediska sociologie jazyka jsou důležitá nejen historická fakta o Mistrově životě a osobnosti, ale zejména ta, která popisují dobu, ve které mistr Jan Hus žil a v jaké existovalo české království. Jazyk funguje v kontextu situace. Jakákoliv úvaha o jazyce, která opomíjí situaci a neuvažuje o ní jako o nejpodstatnější složce, se pravděpodobně ukáže jako falešná a neuspokojivá.²⁰ Z pohledu sociologie jazyka pracujeme s komplexními útvary a procesy. Nesoustředíme se na jednotlivé prvky struktury jazyka, ale na útvary a procesy typu variety nebo procesu standardizace

14 BLÁHA, O.: *Sociolingvistika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020, s. 8.

15 CHROMÝ, J.: *Základy sociolingvistiky – učební materiál pro studenty oboru Český jazyk a literatura*. Praha: Karlova univerzita, 2014, s. 13.

16 BLÁHA, O.: *Sociolingvistika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020.

17 CHROMÝ, J.: *Základy sociolingvistiky – učební materiál pro studenty oboru Český jazyk a literatura*. Praha: Karlova univerzita, 2014, s. 13.

18 BLÁHA, O.: *Sociolingvistika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020, s. 9.

19 PETRUSEK, M.: Sociologie jazyka. In: NEŠPOR, Z. R. (ed.): *Sociologická encyklopedie*. Sociologický ústav AV ČR. [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_jazyka. [cit. 15. 5. 2024].

20 HALLIDAY, M. A. K.: *Jazyk jako sociální sémiotika. Společenská interpretace jazyka a významu*. Brno: VUTUM, 2021.

(kodifikace) jazyka²¹, tedy procesy od společenského dění neoddělitelné. Společenská situace v českém království v období 14. století je charakterizována historiky jako období četných společenských změn, kdy vstupuje do popředí národnostní emancipace českých obyvatel v etnicky smíšených městech. V důsledků drobných válek, mocenských rozporů a morových epidemií, ke kterým došlo za vlády Václava IV., zesílily sociální nejistoty. Reformní ideologie nabírají proticírkevní směr. Důraz na náboženský prožitek jednotlivce se doplňoval s úsilím o úplný překlad Bible do národního jazyka. V tomto ohledu Čechy předstihly většinu evropských zemí. Vznikají tak různé amatérské anonymní překlady Písma z latiny do němčiny a češtiny, aby se s obsahem Bible mohl seznamovat širší okruh vzdělaných laiků.²²

Na českém teritoriu v době Husova života za vlády Václava IV. tedy nebyla jednoduchá jazyková situace. Z hlediska sociolingvistiky jazyková situace představuje distribuci variet na určitém území. V případě zkoumaného časového období a daného státního celku jazyková situace vypadala následovně: užití jazyka se odlišovalo v rámci jednotlivých sociálních skupin obyvatel (církve, šlechta, prostí lidé). Nemůžeme v žádném případě hovořit o homogenní jazykové situaci, kdy by na daném území neexistovaly žádné specifické jazykové variety. Navíc je výskyt homogenní jazykové situace velmi vzácný, protože by národ musel být de facto izolován od kontaktu s národy jinými. V případě českého království Husovy doby můžeme uvažovat o diglosii, tedy, jak definuje tuto jazykovou situaci A. Ferguson ve své studii *Diglossia* (Ferguson, 1959), existenci vysoké a nízké jazykové variety, kdy užití jednotlivých variet závisí na naplňování jejich funkcí, které se vzájemně nepřekrývají. Vysoká varieta je charakterizována prestiží, uživatelé si ji osvojují ve škole, je kodifikována, oproti tomu varieta nízká je specifická nezasahováním do jejích norem, jedná se o mateřský jazyk společenství a užívá se v běžném hovoru.²³ Z tohoto pohledu by v českých zemích čeština představovala varietu nízkou, latina a němčina pak variety vysoké. Protože je na jedince třeba nahlížet v sociálním kontextu a uvážíme-li navíc nezvratný fakt, že, stejně jako u jiných biologických druhů, je člověk členem skupiny, čehož dosahuje pomocí jazyka²⁴, vznikají tak se třemi jazykovými varietami i tři více či méně smíšené sociální skupiny obyvatel, mezi kterými je složitý a napjatý vztah.

21 NEKVAPIL, J.: Sociolingvistika. In: KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. (eds): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SOCIOLOGVISTIKA>. [cit. 15. 5. 2024].

22 KLÁPŠTĚ, J. – ŠEDIVÝ, I. (eds): *Dějiny Česka. Dějiny států*. Praha: NLN, 2019, s. 75–76.

23 CHROMÝ, J.: *Základy sociolingvistiky – učební materiál pro studenty oboru Český jazyk a literatura*. Praha: Karlova univerzita, 2014, s. 20.

24 HALLIDAY, M. A. K.: *Jazyk jako sociální sémiotika. Společenská interpretace jazyka a významu*. Brno: VUTUM, 2021.

Celková situace v českém království se ale stávala o to složitější, že se jednotlivé jazykové variety překrývaly a některé byly také zneužívány (latina a němčina) k manipulaci prostými lidmi (mluvčími českého jazyka). Latina byla jazykem církve a vzdělání, němčina zastávala své místo nejen v církvi a vzdělání, ale částečně i mezi prostými lidmi, kteří se ji snažili učit, aby lépe rozuměli autoritám. Znalosti němčiny u prostých lidí ale nemohly být dostačující pro studium Písma. Lidé se učili sami na základě toho, co slyšeli od německy mluvících osob. Neměli možnost řádného studia německého, natož pak latinského jazyka. Navíc nabýt určitých schopností v jiném jazyce než v jazyce mateřském, je mimořádně obtížné – umět říct tutéž věc různě, váhat, předvídat, co řekne druhá osoba, zapojovat nové verbální dovednosti (učit se novým slovům a novým významům).²⁵ Z toho důvodu nemůžeme předpokládat, že by český rodilý mluvčí usilující o osvojení němčiny dokázal porozumět tak složité látce, jako je Písmo svaté, na dostatečné úrovni, jestli vůbec. Proto také v tomto historickém období nehovoříme o diglosii, ale o multilingvní jazykové situaci, kdy v rámci jednoho území figurovaly hned tři jazyky, každý v různé míře a různých komunikačních situacích i se svými varietami, a navíc dané jazyky nebyly geneticky příbuzné.²⁶

Absenci vzdělání, a to zejména ve vesnickém prostředí, Jan Hus vnímal jako velký problém. Lidé neuměli číst a psát. Pochopení jeho kázání bylo tedy touto skutečností komplikováno a mistr Jan nemohl být osobně přítomen všude, aby díky své jazykové vybavenosti a rétorickým schopnostem vysvětlil své myšlenky. Viděl řešení situace v práci kněží, kteří se hlásili k jeho učení. Obracel se proto na ně ve svých česky psaných spisech (např. *Výklady*). Nejdříve chtěl tedy kněží zaujmout, objasnit jim důležitost jejich konání, dále pak chtěl kněží v češtině vzdělat a skrze ně vzdělávat prosté občany. Cítil na povýšení češtiny na spisovný jazyk bohovědné nauky.²⁷

Právě z těchto důvodů mistr Jan prosazoval přepisování Bible v češtině, národní jazykové varietě. Tím, že Písmo bylo dostupné v latině nebo v němčině, docházelo ke znevýhodnění adresáta – prostého člověka. Proti tomu se Jan Hus ohrazoval a věřil, že pokud člověk čte Písmo v mateřském jazyce, dokáže následně ve vlastním jazyce i lépe samostatně přemýšlet. Mistr Jan tedy uvažuje o jazyce nejen jako o nástroji výměny informací, ale i nástroji myšlení²⁸, čímž zohledňuje mentální funkci jazyka.

25 Tamtéž.

26 CHROMÝ, J.: *Základy sociolingvistiky – učební materiál pro studenty oboru Český jazyk a literatura*. Praha: Karlova univerzita, 2014, s. 21–22.

27 ŠMAHEL, F.: Jan Hus a počátky česky psané odborné literatury. *Akademický bulletin*, 2015, č. 6. [online]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/2015/06/03/>. [cit. 15. 5. 2024].

28 SKÁCEL, J.: *Funkce jazyka ve společnosti z hlediska sociolingvistiky*. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973.

Reinterpretace vždy představuje změnu výkladu již existujících slov.²⁹ Církevní hodnostáři tak získávali prostor pro vlastní výklady Písma a díky vysokému postavení církve se prostí lidé neodvažovali ptát nebo protestovat. Ovšem až na Jana Husa, který ovládal všechny tři jazyky a situaci vnímal jako kritickou a nespravedlivou.

Spis *Orthographia Bohemica*, jehož autorství je připisováno právě Husovi, představuje položení základů reformy českého pravopisu. Jedná se o jedinečný latinsky psaný spis o českém pravopisu, který obsahuje návrh používání diakritických znamének.³⁰ Mistr Jan si od toho pravděpodobně sliboval usnadnění a zrychlení psaní českých textů. Byl by to logický krok. Lidé by si jednotnou formu pravopisu snadněji osvojovali. V období mistrova života fungoval dokonce trojí zápis českého textu – spřežkovým pravopisem starým, spřežkovým pravopisem novým a pravopisem zjednodušeným. V některých případech docházelo dokonce ke dvojímu či trojímu zápisu jednoho a téhož slova, což též způsobovalo časté nedorozumění či komplikace v interpretaci konkrétní citace Písma. Reforma pravopisu tento problém řešila. Místo složitých spřežek, se kterými se dodnes můžeme setkat např. v polském jazyce, Jan Hus začal používat *punctus rotundus* (označení nejbližší zvukově podobné hlásky tečkou) a *gracilis virgula* (označení dlouhého vokálu čárkou).³¹ O odlišném psaní českého textu Jan Hus píše:

Ktož budeš čísti v těchto knihách, věz, že sem nepsal obecným obyčejem, jež sú vzěli Čechové, a nedobře; pro to, že latinskú abecedu chtě plně českú řeč psáti, ano nelze. Ale psal sem jiným něco obyčejem, i pro to, abych uvedl jiné v ten obyčej, i pro to, že jest skrovnější. A věz, že kde sem psal „c“ a „z“ a znameníčko svrchu takto: „čz“, jako teď „čzeled“, a to sem učinil pro písaře, jenž jsú ještě nepřivykli tak psáti, aby nezblúdili.³²

Není pochyb, že se mistr Jan jazykovými otázkami aktivně zabýval. Jeho kroky sice nemůžeme nazvat čistě filologickými, jedná se však o pokusy o zavedení lingvistických změn v českém jazyce pro dosažení sociologických cílů, čímž se Jan Hus stává jedním z prvních středověkých „sociolingvistů“ vnímajících úlohu jazyka ve společnosti, konkrétně jazykovou funkci mentální, vzdělávací a snad nepřímou i funkci „politickou“.

29 HALLIDAY, M. A. K.: *Jazyk jako sociální sémiotika. Společenská interpretace jazyka a významu*. Brno: VUTUM, 2021.

30 VOLEKOVÁ, K. (ed.): *Orthographia Bohemica*. Praha: Akropolis, 2019.

31 POŽÍZKOVÁ, L.: Husova reforma češtiny. *Biblio. Příloha Literárních novin a Lidových novin*, 11. 6. 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ascestinaru.cz/lenka-porizkova-husova-reforma-cestiny/>. [cit. 15. 5. 2024].

32 HUS, J.: *Výklady. Magistri Iohannis Hus. Opera omnia*. Praha: Academia, 1975, s. 25.

Rozvojem českého jazyka a povýšením jeho spisovné formy by se český národ začal vyrovnávat dominantnímu národu německému.

Ve filmovém zpracování mistrova příběhu z r. 2015 figuruje hned několik scén, které se tématu českého jazyka, pochopení Písma a funkci českého jazyka v tehdejší společnosti věnují. Z prvního dílu série můžeme uvést následující příklady:

Scéna: Jan Hus a Jeroným Pražský v opisovačské dílně

Jeroným Pražský: *Necháváš Bibli opisovat v češtině?*

Jan Hus: *Lidé by měli Písmu rozumět, nejenom tomu, co říkají kněží. (obrací se ke svým žákům) Poslouchejte ho, ale s rozumem.*

Jeroným Pražský: *Ano, s rozumem. Přednášel jsem, že rozum se může dobrat i největších tajemství. Ze Sorbonny mě vyhnali, že prý kážu bludy.*³³

Scéna: Jan Hus, král Václav IV., královna Žofie v kapli

Jan Hus o Janu Viklefovi: *Přeložil Písmo pro anglické věřící do jejich mateřštiny. Učil, že Bůh a jeho slova jsou jedno.*

Královna k Václavu IV.: *Tady mistr by tě rád o něco požádal.*

Václav IV.: *Nevěděl jsem, že mistr potřebuje překladatele.*

Jan Hus králi: *Část příjmů z vaší kaple bych, s vaším dovolením, rád využil na uspořádání české Bible.*

Václav IV.: *Bible v češtině?*

Jan Hus: *Lépe, když si zbožný laik čte v Písmu sám, než aby mu je v latině vykládal zkažený kněz.*³⁴

Scéna: Jan Hus a věřící Čech v Betlémské kapli rozmlouvají po mistrově kázání

Muž: *Otče, u nás v Plzni farář zakazuje číst Písmo. Že prý nám stačí, co on říká.*

Jan Hus: *Vy máte Písmo v češtině?*

Muž: *V němčině.*

Jan Hus: *A ty rozumíš?*

Muž: *Učím se. Ten farář tvrdí, že po vysvěcení se kněz stává synem Božím. A že prý při každé mši je stvořitelem těla Božího.*

33 *Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

34 Tamtéž.

Jan Hus: *To je náramný blud! Tak bohapustý, že ho dám pro výstrahu napsat na stěnu kaple.*³⁵

Scéna: Jan Hus je koncilem odsouzen

Vypravěč: *Když odsoudili jeho knihy, mistr řekl: „Jak můžete zatratit knihy psané česky, když jste je ani nečetli, ani neviděli?“*³⁶

Jan Hus v analyzovaném filmovém zpracování nepřímou akcentuje důležitost znalosti mateřského jazyka. Ten jedinec nevnímá jako abstraktní systém hlasových signálů, nýbrž ví, jak jej používat, jak komunikovat s jinými lidmi, jakou formu jazyka zvolit, aby byla odpovídající pro typ situace, ve které se člověk nachází.³⁷ V důsledku toho je jedinec schopen efektivně uvažovat v rodném jazyce, má možnost utváření vlastního názoru a ovládá dostatek jazykových dovedností pro efektivní tvorbu sociálních vztahů a budování své pozice ve skupině.

V historii byl český národ pod tlakem různých velkých mocností. Na území českého státního celku měla v historii dominantní postavení latina, kterou pak vystřídala němčina. V novodobých dějinách, ve 20. století, byla na českém území hojně vyučována a prosazována také ruština. Latina se dostala do postavení jazyka církve a vzdělavců, avšak němčina si své dominantní postavení vynucovala dlouhá staletí v mnoha sférách komunikace a často úspěšně. Dodnes zůstává v české společnosti jistá skepse k osvojování němčiny a ruštiny jako druhých cizích jazyků a preference studentů se mnohdy upínají na takové jazyky jako např. francouzština, španělština či italština. Je to vcelku logické. S těmito jazyky nemá český národ tolik silných a převážně velmi negativních zkušeností.

Podíváme-li se na otázku postavení českého jazyka dnes, můžeme hovořit o tendenci vrátit se do historie, pouze se mění okolnosti. Čeština a její standardní forma se stávají opomíjenými vlivem aktivní tendence samotných Čechů učit se cizí jazyky, zejména pak angličtinu. Avšak osvojení cizího jazyka není problémem, pokud nezačneme cizí jazyk preferovat před jazykem mateřským. Anglicismy³⁸ prostupují do českého lexika a jsme často svědky nežádoucích situací, kdy především děti a dospívající používají anglicismy bez schopnosti uvést český ekvivalent jimi používaného anglického slova.

35 Tamtéž.

36 Tamtéž.

37 HALLIDAY, M. A. K.: *Jazyk jako sociální sémiotika. Společenská interpretace jazyka a významu*. Brno: VUTIUM, 2021.

38 BOZDĚCHOVÁ, I.: Anglicismy v českém lexiku. In: KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKA-LOVÁ, J. (eds): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ANGLICISMY%20V%20C4%8CESK%C3%89M%20LEXIKU>. [cit. 15. 5. 2024].

Pokud se jedná o počestění výrazu, které probíhá pomocí aplikace českých sufixů k anglickému slovnímu základu, např. *dropout* (angl. drop) místo českého *seskočit*, můžeme hovořit o rozvoji české slovní zásoby, stejně jako tomu docházelo u přejímání slov z latiny, němčiny, francouzštiny či ruštiny, kdy slovní základ cizího slova přijal české sufixy, zařadil se do českého gramatického systému a z hlediska lexikální roviny se stal neologismem, novým synonymem k původnímu českému označení předmětu. Jestli se ale anglicismus užívá ve své originální podobě – *feedback* (*zpětná vazba*), *happy* (*šťastný*), *cash* (*hotovost*) a plně nahrazuje české slovo, jedná se o negativní jev vytěšňování českých slov z aktivní slovní zásoby, čímž dochází ke kontaminaci jazyka jako celku.

Nabízeným možným řešením takové situace je uvedení mateřského jazyka do dominantní role. Poté co si student řádně osvojí pravidla českého pravopisu a gramatiky, a dokáže tak lépe uvažovat v jazykové oblasti a nacházet souvislosti a odlišnosti v jazykovém systému, může přijít studium jazyků dalších, ve kterých se studující na základě znalosti pravidel mateřského jazyka snáze zorientuje. Pro tento předpoklad dosud nemáme dostatek vědeckých výzkumů. Zamyslíme-li se však nad historickými událostmi, kterými český národ prošel, můžeme mít opodstatněné důvody věnovat větší pozornost této otázce pohybující se na rozhraní lingvistiky, sociologie a pedagogiky. Těž můžeme na základě historických pramenů vidět snahu Jana Husa akcentovat podobný problém a aktivně jej řešit.

Navíc, jak též spatřujeme v odkazu Husovy činnosti, pokud je adresát schopen jasně rozlišit dva či více jazyků jeden od druhého, dokáže rozeznat i chybný překlad a mylnou interpretaci předkládané informace. Tato skutečnost znamená omezení rizika manipulace adresátem a možnosti vzniku nerovného postavení participantů komunikačního procesu, mluvčího a posluchače.

Na základě výše uvedených informací je zřejmé, že činnost Jana Husa má významný interdisciplinární přesah, který je z hlediska obrany českého jazyka významem srovnatelný s činností českých národních obrozenců 19. století a který s jeho osobou nebývá spojován, avšak zaslouží si přinejmenším stejnou pozornost jako jeho dílo teologické (výklady, kázání, polemiky), vychovatelské a mravoučné (*Dcerka*, *O manželství*, *Knížky o svatokupectví*³⁹) či osobní korespondence (*Listy z Kostnice*), jež pro nás dnes představují významné, nejen historické, prameny. Připomínka významu díla mistra Jana Husa je již po dlouhá staletí až do dnešních dnů inspirací nejen pro vědecké pracovníky, ale i umělce různých zaměření. Kromě spisovatelů a filmových tvůrců můžeme jmenovat některé osobnosti hudební sféry, od velkých jmen klasické hudby až po současné interprety – Bedřicha Smetanu, Richarda Pachmana nebo kapelu

39 BARTOŠ, F. M. – SPUNAR, P.: *Soupis pramenů k literární činnosti M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1965. [online]. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=1242&page=9>. [cit. 15. 5. 2024].

Arakain⁴⁰, z výtvarných umělců pak Zdeňka Jandu, Tomáše Hřivnáče, Miroslava Jiráňka či Milana Chaberu.⁴¹

Jan Hus je tedy často a v různých formách připomínám jako historická osobnost, na kterou nemáme zapomínat. Výzkumy nám již poskytly mnoho informací o jeho teologické činnosti, dokonce i aktivitě vychovatelské. Mistrovo lingvistické a sociologické snažení však ještě na podrobnější zkoumání čeká. Filmová adaptace z r. 2015 se částečně k této oblasti mistrovy činnosti obrací, ať už to bylo nebo nebylo jedním z cílů tvůrců minisérie. Není pochyb, že interdisciplinární charakter činnosti mistra Jana Husa je významným důvodem k dalším výzkumům, ale také cestou k nalezení národní hrdosti a příčin pro studium a rozvoj českého jazyka.

40 CHOCHOLOUŠKOVÁ, A.: Obraz Jana Husa v nacionalismu a v hudbě. In: ŠIMSA, M. (ed.). *Interpretace a kritika díla Jana Husa*. Acta Universitatis Purkynianae, Facultatis Philosophicae, Studia Philosophica, sv. 13. Filozofická fakulta Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2016, s. 175–185.

41 *Jan Hus v českém současném umění*. [online]. Dostupné z: <https://www.glf.cz/cz/aktuality/jan-hus-v-ceskem-soucasnem-umeni/>. [cit. 15. 5. 2024].

Příloha

Ukázky z druhé epizody minisérie

Scéna: Jan Hus je svědkem křivých přísah proti své osobě

Generální vikář: *Přisáhám, že od narození Krista nevyvstal kromě Viklefa větší kacíř, než je tento.*

Štěpán Páleč: *Tvrdím a budu tvrdit, že všichni, kdo chodili na jeho kázání, jsou nakaženi tím strašlivým kacířstvím, že ve svátosti zůstává podstata chleba hmotného, nikoli pravé tělo Páně. A podporoval přijímání těla Páně podobou, chleba i kalicha.*

Jan Hus: *Jak těžce při tom všichni ti svědci hřešili. Modlím se za ně. [...]*

Štěpán Páleč: *Měly by být prozkoumány nejen jeho spisy, ale i nápisy na stěnách Betlémské kaple, jimiž vnášel blud mezi lid.*

Jan Hus: *Mým obhájcem je Kristus.⁴²*

Přátelům v Kostnici (9. června 1415)

Když jsem byl nejvíce nemocný, navštívil mě v žaláři Páleč a před členy vyšetřovací komise mě takto pozdravil: „Od Kristova narození nepovstal nebezpečnější kacíř než ty – kromě Viklefa!“ Také řekl, že všichni, kdo chodili na má kázání jsou prý nakaženi tímto kacířstvím: „Ve svátosti oltářní zůstává podstata hmotného chleba.“ A na to jsem mu řekl: „Ach, mistře, jak krutě jsi mě pozdravil a jak těžce hřešíš!“⁴³

Petrovi z Mladoňovic (po 5. březnu 1415)

[...] Písmo, které je na stěnách Betléma, nepomine, i když se proti němu Páleč nejvíce rozohňuje. Prý jsem skrze ně zanesl mezi lid bludy! Páleč se ze všech sil snaží nejen smazat ty nápisy, ale také mě co nejvíce ponížit. Když jsem byl vyčerpán nemocí, pozdravil mne před mnoha svědky tím nejhroznějším pozdravem; dá-li Bůh, povím vám o tom později.⁴⁴

42 *Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

43 HUS, J. – FLEK, A. (ed.): *Listy z Kostnice*. Druhé, upravené vydání. Malá edice klasiků. Praha: Biblion, 2021, s. 92.

44 Tamtéž, s. 62–63.

Petrovi z Mladoňovic (po 5. březnu 1415)

Přemýšlení o vhodných námitkách jsem ponechal Pánu Bohu, k němuž jsem se odvolal a jehož jsem si zvolil za soudce, zástupce a obhájce.⁴⁵

Ukázky ze třetí epizody minisérie

24. 3. 1415 – převoz na hrad Gottlieben

Při převozu Jana Husa zní *Jezu Kriste, štědrý kněže*.⁴⁶

Jan Hus (při převozu vzpomíná na Čechy a cituje svůj dopis přátelům):

Nejmilejší, v žaláři, za nějž se nestydím, protože jej trpím pro Pána Boha, vás prosím, modlete se, aby se mnou setrval. Není člověka, který by poradil kromě milosrdného Pána Ježíše, který řekl svým věrným: „Dám vám ústa a moudrost, jimž neodolají vaši protivníci (Lk 21).“ Vzpomeňte, nejmilejší, že jsem s vámi žádostivě pracoval pro vaše spasení. A tak je tomu i v žaláři, kde přemáhám veliká pokušení. (dopis Jana Husa čte královna Žofie králi Václavovi)⁴⁷

Přátelům v Čechách (19. ledna 1415)

Nejmilejší!

Prosím vás, který sedím v žaláři, ale nestydím se za to, neboť trpím v naději pro Pána Boha, který mě milostivě navštívil těžkou nemocí a opět uzdravil a také na mě dopustil velmi kruté nepřátele – ty, kterým jsem činil mnoho dobrého a ze srdce je miloval. Prosím vás tedy, proste za mě Pána Boha, ať je se mnou; spoléhám jen na něj a na vaše modlitby, aby mi dal vytrvat v jeho milosti až do smrti. Chce-li mě nyní vzít k sobě, staň se jeho svatá vůle. Jistěže velmi potřebuji jeho pomoc; vím však, že na mě nedopustí žádné utrpení ani pokušení, než pro můj i váš prospěch, abychom, když vytrváme ve zkouškách, získali velikou odplatu.

Vězte, že onen list, který jsem vám zanechal na rozloučenou, nepřátelé velmi lživě přeložili do latiny a obviňují mě z tolika článků, že musím hodně psát a často na ně z žaláře odpovídat. A nemám nikoho, kdo by mi poradil, kromě milosrdného Pána Ježíše,

45 Tamtéž.

46 Jeden z nejstarších staročeských církevních chorálů asi z 2. poloviny 14. století. Autorství písně je občas připisováno Janu Husovi na základě Jistebnického kancionálu. Dostupné online z: <https://kancional.cz/706>.

47 *Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

který řekl svým věrným: „Dám vám výřečnost a moudrost, proti níž neodolá žádný z vašich protivníků.“

*Nejmilejší, pamatujte, jak horlivě jsem mezi vámi pracoval – a stále horlím po vaší spáse, i teď v žaláři a v těžké zkoušce. Psáno v sobotu před svatým Fabiánem.*⁴⁸

Scéna: Jan Hus v cele

Strážný (pokládá před mistra misku): Das Essen. / Jídlo.

Jan Hus: *Nein, danke. Ich habe in der Nacht Blut erbrochen. / Ne, děkuji. V noci jsem zvracel krev.*⁴⁹

[...] *Trpím teď bolestmi zubů a na tvrzi⁵⁰ mě trápilo zvracení s krví, bolest hlavy a kamínky.*⁵¹

Scéna: Jan Hus mluví sám se sebou v cele

*Kočka rybu ráda má,
řeky se však dotknout nechce.
Věčnou radost chceme mít,
jako kočka rybu jíst,
již by ulovila lehce.
Jí pak podobá se přesně
lakomý a líný lhář.
Lstný, žijící pyšně.*⁵²

48 HUS, J. – FLEK, A. (ed.): *Listy z Kostnice*. Druhé, upravené vydání. Malá edice klasiků. Praha: Biblion, 2021, s. 50–51.

49 *Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

50 Mínen hrad Gottlieben.

51 HUS, J. – FLEK, A. (ed.): *Listy z Kostnice*. Druhé, upravené vydání. Malá edice klasiků. Praha: Biblion, 2021, s. 90.

52 *Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

Panu Jindřichu Škopkovi z Dubé (na jaře 1415)

[...]

*Radost věčnou chceme mít,
jako kočka ryby jíst.⁵³*

*Lovit je však příliš nechce –
té rovná se každý lehce:*

*Chlípny, líný a lakomý,
lstivý, lživý i protivný.⁵⁴*

Scéna: Jan Hus před komisí pro věci víry stanovenou koncilem

Členové komise: *Je to tvůj spis?*

Jan Hus: *Jen podle názvu.*

Členové komise: *Články vybral z tvého spisu tvůj přítel, doktor Pálež.*

Jan Hus: *Pokorně žádám, eminence, aby tyto zfalšované články byly přezkoumány několika mistry teologie a porovnány s mým pravým spisem. [...]*

Jan Hus: *Komise se nebude zabývat mým protestem proti překroucení citací z mých knih?*

Členové komise: *Přijeli jsme tě vyzvat, abys je jako bludné odprisáhl.*

Jan Hus: *Mám odvolat, co jsem nenapsal?*

Členové komise: *Víš, před kým stojíš? Před komisí jmenovanou koncilem.*

Jan Hus: *A členové komise jmenované koncilem se nestydí vyslýchat mě pokoutně a v okovech? Proč na mě pácháte bezprávi?⁵⁵*

Z odpovědi na dopis Jana z Chlumu (4. 1. 1415)

Jeden biskup říkal: „Zavedl jsi nové zákony!“ A jiný zase: „Kázal jsi všechny tyhle články!“ Na to jsem jim s pomocí Boží odpověděl také dost tvrdě: „Proč na mně pácháte bezprávi?“⁵⁶

53 Narážka na latinské přísloví *Cattus amat piscem, sed non vult tangere flumen.* = Kočičák má rád ryby, řeky se ale štítí.

54 HUS, J. – FLEK, A. (ed.): *Listy z Kostnice*. Druhé, upravené vydání. Malá edice klasiků. Praha: Biblion, 2021, s. 80.

55 *Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

56 HUS, J. – FLEK, A. (ed.): *Listy z Kostnice*. Druhé, upravené vydání. Malá edice klasiků. Praha: Biblion, 2021, s. 46.

Scéna: Jan Hus píše dopis v cele kláštera

Nejmilejší! Nedejte se vystrašit. Sbor z Kostnice do Čech nepřijde. Mnozí z toho sboru dřív zemřou a ostatní se rozletí jak čápi. Papeže potupili jako kacíře. Zástupce Krista, kterého všichni vzývali, je vězněn ve věži. Studnice, z níž vytéká všechna moc a dobrota, vyschla. Slunce církve pohaslo. Její srdce bylo vytrženo.⁵⁷

Přátelům v Čechách (24. června 1415)

[...] Na to pamatujte, moji drazí, a stůjte pevně! Mám naději v Bohu, že se vás Antikristova škola zalekne a nechá vás na pokoji a že koncil z Kostnice do Čech nepřijde. Myslím, že mnozí účastníci koncilu dříve zemřou, než z vás dostanou nějaké knihy. Rozletí se z koncilu po světě jako čápi, a až přijde zima, poznají, co v létě provedli.⁵⁸

Pánům Václavovi z Dubé a Janovi z Chlumu (kolem 20. června 1415)

[...]

Již sami poznáváte chování duchovních, kteří se označují za pravé a viditelné nástupce Krista a jeho apoštolů a nazývají se svatou církví a nejsvětějším koncilem, jenž se nemůže mýlit. Přesto se ovšem zmýlil – nejdříve se přece Janovi XXIII. klaněli a klekali před ním, líbali mu nohy a nazývali ho Jeho Svatostí, ačkoli věděl, že je to odporný vrah, sodomita, svatokupec a kacíř, jak se potom vyjádřili při jeho odsouzení. Hlavu církve však již utáli, srdce církve vyrvali, nevysychající pramen církve vyčerpali, zcela postačující útočiště církve – to, k čemu se musí každý křesťan utíkat – učinili zcela nepostačujícím!⁵⁹

Scéna: Jan Hus se setkává v cele se Štěpánem Pálčem

Štěpán Pálec: Jene? Přiznej si, kvůli tobě vzniklo mnoho zlého. Pomysli na dobro, na klid, který by nastal.

Jan Hus: Kdybych odpřisáhl?

Štěpán Pálec: „Tyto články jsem nikdy nadržel ani nekázal. Kdybych to byl učinil, zle bych to učinil. Buď je prohlašuji za mylné a přísahám, že je nechci držet ani kázat...“

57 *Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

58 HUS, J. – FLEK, A. (ed.): *Listy z Kostnice*. Druhé, upravené vydání. Malá edice klasiků. Praha: Biblion, 2021, s. 132–133.

59 Tamtéž, s. 114–115.

Co je na tom tak špatného, že bys to nemohl přijmout? Že by sis raději nechal nasadit kacírskou čepici...? Víím, co sleduješ. Abych v Čechách nesl odpovědnost za tvou smrt.

Jan Hus: *Štěpáne, žádný řádný muž neumírá pro pomstu. Psal jsem o tobě i mluvil. Někdy hodně tvrdě. Že jsi lhář. Zůstane to i v mých knihách. Původně jsem chtěl vyzpovídat se u tebe...*

Štěpán Pálec: *Ano, ovšem. Ovšem, jako vždycky. Ve všem pyšný, tvrdohlavý, neústupný. Ve všem bez rozmyslu, samé chiméry.*

Jan Hus: *Štěpáne, už jsem se jednou ptal. Nikdy jsi to nevysvětlil. Jak to bylo v Bologni a Pise? Teď chceš, abych se ti podobal?*

Štěpán Pálec: *Je to zločin zachovat si život?*

Jan Hus: *Máme poslední možnost si odpustit.*⁶⁰

Panu Janovi z Chlumu (23. června 1415)

Nejdražší příteli!

*Věz, že Pálec mi radil, ať se prý neohlížím na hanbu z odpřisáhnutí, ale uvážím dobro, které by z toho vzešlo. Na to jsem mu řekl: „Já že se obávám hanby? Větší hanba je přece být odsouzen a upálen než odpřisáhnout! Poradte mi ale, co byste udělal vy, kdybyste najisto věděl, že jste nezastával bludy, jež jsou vám přičítány? Chtěl byste odpřisáhnout?“ Odpověděl: „To je těžké“, a rozplakal se. A probírali jsme ještě mnoho jiných návrhů, které jsem odmítal.”*⁶¹

Scéna: Jan Hus mluví s knězem v cele

Kněz: *Chci to slyšet z tvých úst.*

Jan Hus čte: *„Boje se urazit Boha, boje se upadnout v křivopřísežnictví, boje se urazit...”*

Kněz: *Chci slyšet lidské slovo. Ne to, co bude zapsáno v knihách.*

Jan Hus: *Lidské slovo? Mnoho pravd bych musel odsoudit jen proto, že je koncil označil za pohoršující, takže kdybych odpřisáhl bludy, které koncil falešně přísuzuje mým kázáním a spisům, stal bych se křivopřísežníkem a hlavně, odvoláním bych pohoršil mnoho lidí, kterým jsem z kazatelny říkal pravý opak.*⁶²

60 *Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

61 HUS, J. – FLEK, A. (ed.): *Listy z Kostnice*. Druhé, upravené vydání. Malá edice klasiků. Praha: Biblion, 2021, s. 127.

62 *Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

Nejmenovanému prelátovi (20. června 1415)

Důstojný otče!

Jsem velice vděčný za Vaši vlídnou a otcovskou laskavost. Neodvažuji se však podrobit koncilu, jak navrhuje – jednak proto, že bych musel odsoudit mnoho pravd, které – jak jsem od nich slyšel – nazývají pohoršením; dále proto, že bych se tou přísahou musel dopustit křivopřísežnictví, neboť bych přiznal, že jsem zastával bludy – a tím bych pohoršil veliké množství Božího lidu, který ode mne v kázání slýchal opak.⁶³

Scéna: závěr třetí epizody

Vypravěč: *Když odsoudili jeho knihy, mistr řekl: „Jak můžete zatratit knihy psané česky, když jste je ani nečetli, ani neviděli?“⁶⁴*

Věrným Čechům (26. června 1415)

Věrní a Bohu milí! Ještě vám chci napsat, abyste věděli, jak tento pyšný, lakomý a veskrze ohavný koncil odsoudil mé české knihy, které neslyšel ani neviděl.⁶⁵

Bibliografie:

- BLÁHA, O.: *Sociolingvistika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020, 43 s. ISBN 978-80-244-5876-2.
- HALLIDAY, M. A. K.: *Jazyk jako sociální sémiotika. Společenská interpretace jazyka a významu*. Brno: VUTIUM, 2021, 326 s. ISBN 978-80-214-5732-4.
- HUS, J. – FLEK, A. (ed.): *Listy z Kostnice*. Druhé, upravené vydání. *Malá edice klasiků*. Praha: Biblion, 2021, 173 s. ISBN 978-80-87282-73-1.

---

63 HUS, J. – FLEK, A. (ed.): *Listy z Kostnice*. Druhé, upravené vydání. *Malá edice klasiků*. Praha: Biblion, 2021, s. 110.

64 *Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

65 HUS, J. – FLEK, A. (ed.): *Listy z Kostnice*. Druhé, upravené vydání. *Malá edice klasiků*. Praha: Biblion, 2021, s. 142.

- HUS, J. – NECHUTOVÁ, J. – KRMÍČKOVÁ, H. – MALÁ, J. – MAZALOVÁ, L. et al. *Mistr Jan Hus, učitel a kolega: promoční promluvy M. Jana Husa*. Brno: Masarykova univerzita, 2021. ISBN 978-80-210-9796-4.
- HUS, J.: *Drobné spisy české / České listy*. Edice Česká knižnice. Brno: Host, 2019, 360 s. ISBN 978-80-7577-477-4.
- HUS, J.: *Výklady. Magistri Iohannis Hus. Opera omnia*. Praha: Academia, 1975, 714 s.
- CHOCHOLOUŠKOVÁ, A.: *Obráz Jana Husa v nacionalismu a v hudbě*. In: ŠIMSA, M. (ed.). *Interpretace a kritika díla Jana Husa*. Acta Universitatis Purkynianae, Facultatis Philosophicae, Studia Philosophica, sv. 13. Filozofická fakulta Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2016, s. 175–185. ISBN 978-80-7561-045-4.
- CHROMÝ, J.: *Základy sociolingvistiky – učební materiál pro studenty oboru Český jazyk a literatura*. Praha: Karlova univerzita, 2014, 79 s. ISBN 978-80-246-2644-4.
- KANTŮRKOVÁ, E. (2008): *Jan Hus: příspěvek k národní identitě*. Praha: Ideál, 2008, 460 s. ISBN 978-80-86995-09-0.
- KEJŘ, J.: *Jan Hus známý i neznámý – resumé knihy, která nebude napsána*. Praha: Karolinum, 2021, 148 s. ISBN 978-80-246-3031-1.
- KLÁPŠTĚ, J. – ŠEDIVÝ, I. (eds): *Dějiny Česka. Dějiny států*. Praha: NLN, 2019, 349 s. ISBN 978-80-7422-338-9.
- SKÁCEL, J.: *Funkce jazyka ve společnosti z hlediska sociolingvistiky*. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973.
- ŠMAHEL, F.: *Jan Hus – život a dílo*. Praha: Argo, 2013, 312 s. ISBN 978-80-257-0875-0.
- VOLEKOVÁ, K. (ed.): *Orthographia Bohemica*. Praha: Akropolis, 2019, 116 s. ISBN 978-80-7470-234-1.

Elektronické zdroje:

- BOZDĚCHOVÁ, I.: *Anglicismy v českém lexiku*. In: KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. (eds): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ANGLICISMY%20V%20%C4%8CESK%C3%89M%20LEXIKU>. [cit. 15. 5. 2024].
- BARTOŠ, F. M. – SPUNAR, P.: *Soupis pramenů k literární činnosti M. Jana Husa a M. Jeronýma Pražského*. Praha: Historický ústav ČSAV, 1965. [online]. Dostupné z: <https://sources.cms.flu.cas.cz/src/index.php?s=v&bookid=1242&page=9>. [cit. 15. 5. 2024].
- Eva Kantůrková. In: *Antologie textů z disidentu a exilu (1969–1989)*. [online]. Dostupné z: <http://www.disent.usd.cas.cz/rejstrik-autoru/kanturkova-eva/>. [cit. 15. 5. 2024].
- Jan Hus* [film]. Režie Jiří SVOBODA. Česká republika: Česká televize, 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10446079238-jan-hus/>. [cit. 15. 5. 2024].

Jan Hus [film]. Režie Otakar Vávra. Československo: Československý státní film, 1954. Národní filmový archiv. [online]. Dostupné z: <https://nfa.cz/cs/25469-jan-hus>. [cit. 15. 5. 2024].

Jan Hus v českém současném umění. [online]. Dostupné z: <https://www.glf.cz/cz/aktuality/jan-hus-v-ceskem-soucasnem-umeni/>. [cit. 15. 5. 2024].

Magistri Iohannis Hus Opera omnia. [online]. Dostupné z: <https://hus.phil.muni.cz/>. [cit. 15. 5. 2024].

PETRUSEK, M.: Sociologie jazyka. In: NEŠPOR, Z. R. (ed.): *Sociologická encyklopedie*. Sociologický ústav AV ČR. [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_jazyka. [cit. 15. 5. 2024].

POŽÍZKOVÁ, L.: Husova reforma češtiny. *Biblio. Příloha Literárních novin a Lidových novin*, 11. 6. 2015. [online]. Dostupné z: <https://www.ascestinaru.cz/lenka-porizkova-husova-reforma-cestiny/>. [cit. 15. 5. 2024].

NEKVAPIL, J.: Sociolingvistika. In: KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. (eds): *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny*. [online]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/SOCIOLINGVISTIKA>. [cit. 15. 5. 2024].

ŠMAHEL, F.: Jan Hus a počátky česky psané odborné literatury. *Akademický bulletin*, 2015, č. 6. [online]. Dostupné z: <http://abicko.avcr.cz/2015/06/03/>. [cit. 15. 5. 2024].

About the author

Tereza Bojanovská

Masaryk University, Faculty of Arts, Department of Slavonic Studies, Brno, Czechia

bojanovska@mail.muni.cz

<https://orcid.org/0000-0002-2791-0173>

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.